SCIENCE CONNECTS PEOPLE

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF

2026 / No. 1(2)

Contemporary Pedagogical and Philological Research

Raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish

Mo‘ydinova Xonzodabegim Elyorbek qizi

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti talabasi

E-mail: x.elyorbekovna@gmail.com

Valixonova Gulnora Komiljonovna

Andijon qishloq xo‘jaligi va agrotexnologiyalar instituti t.f.f.d., dotsent

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning nazariy, huquqiy va tashkiliy asoslari kompleks tarzda tadqiq etiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, elektron xizmatlar, ijtimoiy tarmoqlar va sun’iy intellekt tizimlarining keng qo‘llanilishi shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish masalasining dolzarbligini yanada oshirmoqda. Tadqiqotda shaxsiy ma’lumotlarni yig‘ish, saqlash, qayta ishlash va uzatish jarayonida yuzaga keladigan huquqiy muammolar, fuqarolarning axborot daxlsizligini ta’minlash kafolatlari hamda qonunchilikda belgilangan javobgarlik choralari tahlil qilinadi. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasining shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilishga oid qonunchiligi, uning rivojlanish tendensiyalari va xorijiy davlatlarning ilg‘or tajribasi o‘rganiladi. Tadqiqot yakunida raqamli makonda shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligini kuchaytirish, fuqarolarning huquqiy himoyasini takomillashtirish hamda milliy qonunchilikni zamonaviy texnologik rivojlanish talablariga moslashtirish yuzasidan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: raqamli muhit, shaxsga doir ma’lumotlar, shaxsiy hayot daxlsizligi, axborot xavfsizligi, kiberxavfsizlik, ma’lumotlarni qayta ishlash, biometrik ma’lumotlar, sun’iy intellekt, huquqiy himoya, raqamli huquqlar.

Kirish. XXI asrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalarida tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Davlat boshqaruvi, ta’lim, sog‘liqni saqlash, bank-moliya tizimi, elektron tijorat va ijtimoiy munosabatlarning tobora ko‘proq raqamli shaklga o‘tishi insonlarning axborot

texnologiyalariga bo‘lgan ehtiyojini oshirmoqda. Ayniqsa, internet tarmoqlari, mobil ilovalar, elektron to‘lov tizimlari va ijtimoiy platformalardan foydalanish kundalik hayotning ajralmas qismiga aylandi. Biroq raqamli imkoniyatlarning kengayishi bilan bir qatorda, insonning shaxsiy hayoti va unga tegishli ma’lumotlarning daxlsizligini ta’minlash masalasi ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda insonlar internetdan foydalanish jarayonida o‘zlarining shaxsiy ma’lumotlarini turli elektron platformalarga taqdim etadilar. Bunga ism-familiya, tug‘ilgan sana, yashash manzili, telefon raqami, elektron pochta manzili, bank kartasi ma’lumotlari, fotosuratlar, biometrik va boshqa identifikatsiya ma’lumotlari kiradi. Mazkur axborotlar turli tashkilotlar va axborot tizimlari tomonidan yig‘iladi, saqlanadi, qayta ishlanadi hamda ayrim hollarda uchinchi shaxslarga uzatiladi. Ushbu jarayonlarning qonuniylik va xavfsizlik talablariga muvofiq amalga oshirilmasligi esa shaxsiy ma’lumotlarning noqonuniy tarqalishi, firibgarlik, shaxs nomidan soxta hisobvaraqlar ochilishi va boshqa huquqbuzarliklarga sabab bo‘lishi mumkin. Shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish, eng avvalo, insonning asosiy huquq va erkinliklarini ta’minlash bilan chambarchas bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasida har bir insonning shaxsiy hayoti daxlsizligi, shaxsiy va oilaviy sirga ega bo‘lish huquqi mustahkamlangan. Shuningdek, mazkur moddada har kimning o‘z shaxsiga doir ma’lumotlar himoya qilinishini talab qilish, noto‘g‘ri ma’lumotlarni tuzatish hamda qonunga xilof ravishda to‘plangan yoki huquqiy asoslarga ega bo‘lmay qolgan ma’lumotlarni yo‘q qilishni talab etish huquqi belgilangan. Bu norma raqamli muhitda ham insonning shaxsiy hayotiga noqonuniy aralashishdan himoyalanishi konstitutsiyaviy kafolatlanganligini anglatadi. O‘zbekistonda shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish sohasidagi asosiy maxsus normativ-huquqiy hujjat 2019-yil 2-iyuldagi O‘RQ-547-sonli «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonun hisoblanadi. Mazkur Qonun 2019-yil 1-oktabrdan kuchga kirgan bo‘lib, shaxsga doir ma’lumotlarni yig‘ish, saqlash, ulardan foydalanish, ularni berish, tarqatish va himoya

qilish bilan bog‘liq munosabatlarni tartibga soladi. Qonunda shaxsga doir ma’lumotlar bilan ishlashning huquqiy asoslari, ma’lumotlar subyektlarining huquqlari hamda mulkdorlar, operatorlar va uchinchi shaxslarning majburiyatlari belgilangan. Shuningdek, mazkur qonunchilik so‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar rivojlanishi bilan bog‘liq yangi talablar asosida takomillashtirilmoqda. Jumladan, 2026-yil 26-martdagi O‘RQ-1125-sonli Qonun bilan «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonunga muhim o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritildi. Ushbu o‘zgartirishlar shaxsga doir ma’lumotlarni saqlash va ularga ishlov berishning alohida shartlarini, ayrim ma’lumotlar bazalarini davlat reyestrida ro‘yxatdan o‘tkazish hamda ma’lumotlarni O‘zbekiston Respublikasi hududidan tashqarida saqlash va qayta ishlash tartibini takomillashtirishga qaratilgan. Xususan, qonunchilikda biometrik va genetik ma’lumotlarni, shuningdek telekommunikatsiya xizmatlaridan foydalanuvchilarga tegishli ayrim ma’lumotlarni O‘zbekiston hududida saqlash talablari belgilangan. Shu bilan birga, raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish faqat qonunchilik normalarini qabul qilish bilangina cheklanmaydi. Mazkur sohada texnik xavfsizlik choralarini kuchaytirish, axborot tizimlarida ma’lumotlarga ruxsatsiz kirishning oldini olish, tashkilotlarning mas’uliyatini oshirish va aholining raqamli savodxonligini rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi, yuzni tanib olish tizimlari va katta hajmdagi ma’lumotlarni avtomatlashtirilgan tarzda qayta ishlash imkoniyatlarining kengayishi shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishga nisbatan yanada puxta huquqiy yondashuvni talab etmoqda. Mavzuning dolzarbligi shundaki, raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarning xavfsizligi buzilishi nafaqat alohida fuqarolarning manfaatlariga, balki jamiyat va davlatning axborot xavfsizligiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish, milliy qonunchilikning amaliy samaradorligini oshirish va xalqaro tajribadan oqilona foydalanish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Mazkur tadqiqotning asosiy

maqsadi raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning konstitutsiyaviy va qonunchilik asoslarini tahlil qilish, mavjud huquqiy va amaliy muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning vazifalari sifatida shaxsga doir ma’lumotlar tushunchasi va ularning huquqiy tabiatini o‘rganish, milliy qonunchilikda belgilangan himoya mexanizmlarini tahlil qilish, raqamli muhitda yuzaga keladigan xavf va tahdidlarni aniqlash, xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish hamda shaxsiy ma’lumotlar daxlsizligini ta’minlashga qaratilgan huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish belgilandi.

Tadqiqot uslublari. Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning huquqiy asoslari, amaliy muammolari va ularni bartaraf etish mexanizmlarini har tomonlama o‘rganish maqsadida bir nechta ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tizimli tahlil usuli orqali shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilishga oid milliy qonunchilik normalari o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganildi. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasi hamda 2019-yil 2-iyuldagi O‘RQ-547-sonli «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonun qoidalari tahlil qilindi. Bunda shaxsiy hayot daxlsizligi, ma’lumotlarni qayta ishlashning qonuniyligi va axborot xavfsizligini ta’minlash o‘rtasidagi huquqiy bog‘liqlik aniqlashtirildi. Formal-yuridik usul yordamida shaxsga doir ma’lumotlarni yig‘ish, saqlash, qayta ishlash, ulardan foydalanish va uchinchi shaxslarga berish tartibini belgilovchi huquqiy normalarning mazmuni o‘rganildi. Shuningdek, 2026-yil 26-martdagi O‘RQ-1125-sonli Qonun bilan kiritilgan o‘zgartirish va qo‘shimchalarning mazmuni tahlil qilinib, ularning milliy ma’lumotlarni himoya qilish tizimiga ta’siri baholandi. Qiyosiy-huquqiy tahlil usuli asosida O‘zbekiston Respublikasining shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilishga oid qonunchiligi xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirildi. Xususan, Yevropa Ittifoqining 2016-yil 27-apreldagi 2016/679-sonli Umumiy ma’lumotlarni himoya qilish reglamenti

(GDPR) qoidalari o‘rganildi. Ushbu hujjatdagi ma’lumotlarni minimallashtirish, shaffoflik, qonuniylik va ma’lumotlar subyektining huquqlarini ta’minlash tamoyillari milliy qonunchilikni takomillashtirish nuqtayi nazaridan tahlil qilindi. Mantiqiy tahlil va umumlashtirish usullari orqali raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarning noqonuniy tarqalishi, kiberhujumlar, fishing, axborot tizimlariga ruxsatsiz kirish va foydalanuvchilarning ma’lumotlaridan noqonuniy foydalanish bilan bog‘liq muammolar o‘rganildi. Olingan natijalar umumlashtirilib, mazkur huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan huquqiy va tashkiliy choralar yuzasidan xulosalar shakllantirildi. Ilmiy prognozlash usuli yordamida sun’iy intellekt, biometrik identifikatsiya va avtomatlashtirilgan axborot tizimlarining rivojlanishi natijasida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan yangi huquqiy xavflar baholandi. Bu orqali kelajakda shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish sohasida qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish yo‘nalishlari belgilandi. Tadqiqotda qo‘llanilgan usullar mavzuni nazariy va amaliy jihatdan chuqur o‘rganish, milliy qonunchilikning samaradorligini baholash, xorijiy tajribaning maqbul jihatlarini aniqlash hamda raqamli muhitda inson huquqlarini ishonchli himoya qilishga qaratilgan ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqish imkonini berdi.

Ilmiy ishning natijalari. Tadqiqot natijasida raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning huquqiy mexanizmlari, mavjud muammolari va ularni takomillashtirish yo‘nalishlari kompleks ravishda o‘rganildi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi shaxsga doir ma’lumotlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, ularning noqonuniy yig‘ilishi, qayta ishlanishi va tarqatilishi xavfini ham oshirmoqda.

Tadqiqotning dastlabki natijasi sifatida shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish insonning konstitutsiyaviy huquqlarini ta’minlashning muhim tarkibiy qismi ekanligi asoslandi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasida har kimning o‘z shaxsiga doir ma’lumotlari himoya qilinishini talab qilish, noto‘g‘ri ma’lumotlarni

tuzatish hamda qonunga xilof ravishda to‘plangan yoki huquqiy asoslarga ega bo‘lmay qolgan ma’lumotlarni yo‘q qilishni talab etish huquqi mustahkamlangan. Mazkur norma shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilishning bevosita konstitutsiyaviy kafolati hisoblanadi. Tadqiqot natijasida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish sohasida quyidagi muammolar mavjudligi aniqlandi. Birinchidan, shaxsiy ma’lumotlarning foydalanuvchi roziligisiz yoki qonunchilikda nazarda tutilgan tegishli huquqiy asoslarsiz qayta ishlanishi xavfi mavjud. Ayrim elektron platformalarda foydalanuvchilar ma’lumotlarni qayta ishlash shartlarini to‘liq tushunmasdan ularga rozilik bildiradilar. Natijada shaxs o‘z ma’lumotlaridan qanday maqsadda foydalanilayotgani va ular kimlarga taqdim etilayotgani haqida yetarli tasavvurga ega bo‘lmasligi mumkin. Ikkinchidan, shaxsiy ma’lumotlar bazalarining texnik himoyasi bilan bog‘liq muammolar kuzatiladi. Axborot tizimlarida kuchsiz parollardan foydalanish, kirish huquqlarining noto‘g‘ri taqsimlanishi, xavfsizlik yangilanishlarining o‘z vaqtida amalga oshirilmasligi va xodimlarning axborot xavfsizligi qoidalariga rioya qilmasligi ma’lumotlarning sizib chiqishiga sabab bo‘lishi mumkin. Uchinchidan, biometrik ma’lumotlarni himoya qilish masalasi alohida e’tibor talab qiladi. Yuz tasviri, barmoq izi va boshqa biometrik belgilar insonni identifikatsiya qilishda muhim ahamiyatga ega. Bunday ma’lumotlarning noqonuniy qo‘lga kiritilishi oddiy parolning oshkor bo‘lishidan farqli ravishda, ularni almashtirish imkoniyati cheklanganligi sababli yanada jiddiy oqibatlarga olib kelishi mumkin. To‘rtinchidan, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish jarayonida shaxsga doir ma’lumotlarni qayta ishlashning qonuniyligi va shaffofligini ta’minlash masalasi dolzarb bo‘lib qolmoqda. Ayniqsa, katta hajmdagi ma’lumotlar asosida insonlarning xulq-atvori, qiziqishlari va shaxsiy xususiyatlarini tahlil qilish shaxsiy hayot daxlsizligiga ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

2026-yildagi qonunchilik o‘zgarishlarining tahlili

Tadqiqotning muhim natijalaridan biri shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilish sohasidagi 2026-yilgi qonunchilik o‘zgarishlarining ahamiyatini aniqlashdan iborat bo‘ldi. Jumladan, 2026-yil 26-martdagi O‘RQ-1125-sonli Qonun bilan O‘RQ-547-sonli Qonunga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritildi. Ushbu o‘zgarishlar natijasida Qonunning 27^1-moddasida shaxsga doir ma’lumotlarni O‘zbekiston Respublikasi hududida saqlash va ularga ishlov berishning yangi tartibi belgilandi. Mazkur tartibga ko‘ra, biometrik va genetik ma’lumotlar, shuningdek, O‘zbekiston hududida faoliyat yuritayotgan telekommunikatsiya operatorlari xizmatlaridan foydalanuvchi jismoniy shaxslarning ma’lumotlari O‘zbekiston hududida saqlanishi shart. Boshqa shaxsga doir ma’lumotlarni xorijda saqlash va ularga ishlov berish esa qonunda nazarda tutilgan himoya shartlariga rioya qilingan holda amalga oshirilishi mumkin. Mazkur o‘zgarishlar milliy axborot makonida shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligini kuchaytirish, ularning xorijiy axborot tizimlarida qayta ishlanishi ustidan huquqiy nazoratni takomillashtirish hamda fuqarolarning ma’lumotlari daxlsizligini ta’minlash nuqtayi nazaridan muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida Yevropa Ittifoqining 2016-yil 27-apreldagi 2016/679-sonli Umumiy ma’lumotlarni himoya qilish reglamenti (GDPR) qoidalari ham o‘rganildi. Ushbu reglamentda shaxsiy ma’lumotlarni qayta ishlashda qonuniylik, shaffoflik, maqsadni aniq belgilash, ma’lumotlarni minimallashtirish va xavfsizlikni ta’minlash kabi tamoyillar mustahkamlangan. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko‘rsatadiki, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish faqat ma’lumotlarni saqlash bilan cheklanmasdan, ularning butun qayta ishlash jarayonini nazorat qilishni ham talab etadi. Shu jihatdan, milliy qonunchilikda ham tashkilotlarning ma’lumotlar bilan ishlashdagi mas’uliyatini kuchaytirish muhim hisoblanadi.

Tadqiqot asosida ishlab chiqilgan ilmiy-amaliy takliflar

O‘rganilgan huquqiy normalar va mavjud muammolar asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Shaxsga doir ma’lumotlarni qayta ishlovchi tashkilotlarda muntazam axborot xavfsizligi auditi o‘tkazish mexanizmlarini takomillashtirish.

2. Shaxsiy ma’lumotlar sizib chiqishi holatida ma’lumotlar subyektlarini o‘z vaqtida xabardor qilish bo‘yicha aniq huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish.

3. Elektron platformalarda foydalanuvchilarning roziligini olish jarayonini sodda, tushunarli va shaffof shaklda tashkil etish.

4. Biometrik va genetik ma’lumotlarni qayta ishlashda qo‘shimcha texnik va huquqiy himoya choralarini kuchaytirish.

5. Sun’iy intellekt tizimlarida shaxsga doir ma’lumotlardan foydalanishning qonuniyligi, shaffofligi va nazorat qilinishini ta’minlash.

6. Aholining raqamli savodxonligini oshirish maqsadida ta’lim muassasalarida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va kiberxavfsizlik bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarni kengaytirish.

Umumiy natijalar shuni ko‘rsatadiki, raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish samaradorligi qonunchilik, texnik xavfsizlik, institutsional nazorat va fuqarolarning huquqiy madaniyati o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikka asoslanadi. Shu sababli ushbu yo‘nalishdagi huquqiy mexanizmlarni muntazam takomillashtirish zamonaviy raqamli jamiyatning muhim talablaridan biri hisoblanadi.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqamli muhitda shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish zamonaviy huquqiy davlat va axborotlashgan jamiyatning muhim vazifalaridan biridir. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, elektron xizmatlar ko‘lamining kengayishi va sun’iy intellekt imkoniyatlaridan foydalanish shaxsga doir ma’lumotlarning iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Shu bilan birga, ushbu jarayonlarda ma’lumotlarning noqonuniy yig‘ilishi, qayta ishlanishi, saqlanishi va tarqatilishi inson huquqlari, xususan, shaxsiy hayot daxlsizligiga jiddiy xavf tug‘dirmoqda. O‘zbekiston Respublikasida shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilishning konstitutsiyaviy va qonunchilik asoslari

shakllantirilgan. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 31-moddasi hamda 2019-yil 2-iyuldagi O‘RQ-547-sonli «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonun ushbu sohadagi asosiy huquqiy kafolatlarni belgilaydi. Mazkur qonunchilikning 2026-yilda ham takomillashtirilgani davlatning raqamli muhitda fuqarolar ma’lumotlari xavfsizligini ta’minlashga qaratilgan huquqiy yondashuvi rivojlanib borayotganini ko‘rsatadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish samaradorligi faqat qonunchilik normalarining mavjudligi bilan belgilanmaydi. Ushbu normalarning amaliyotda to‘g‘ri qo‘llanilishi, ma’lumotlarni qayta ishlovchi tashkilotlarning mas’uliyati, zamonaviy texnik himoya vositalarining joriy etilishi va fuqarolarning raqamli savodxonligi ham muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, shaxsiy ma’lumotlar bazalarining xavfsizligini ta’minlash, foydalanuvchilarning roziligini olish tartibini takomillashtirish, ma’lumotlarning uchinchi shaxslarga uzatilishini nazorat qilish hamda noqonuniy tarqatish holatlariga qarshi samarali choralar ko‘rish bugungi kundagi ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Birinchidan, shaxsga doir ma’lumotlarni qayta ishlovchi tashkilotlar faoliyatida axborot xavfsizligi talablariga rioya etilishi ustidan nazoratni kuchaytirish lozim. Bunda ma’lumotlar bazalarining xavfsizligini muntazam baholash, ruxsatsiz kirish holatlarini aniqlash va ularning oldini olish mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Ikkinchidan, shaxsiy ma’lumotlarning noqonuniy tarqalishi yoki axborot tizimlariga kiberhujum sodir bo‘lishi holatlarida ma’lumotlar subyektlarini o‘z vaqtida xabardor qilish mexanizmlarini yanada rivojlantirish taklif etiladi. Bu fuqarolarga o‘z huquq va manfaatlarini himoya qilish uchun zarur choralarni tezkor ko‘rish imkonini beradi. Uchinchidan, elektron platformalarda shaxsga doir ma’lumotlarni qayta ishlashga rozilik olish tartibini takomillashtirish kerak. Foydalanuvchilarga qanday ma’lumotlar yig‘ilayotgani, ulardan qanday maqsadda foydalanilishi va kimlarga taqdim etilishi sodda hamda tushunarli shaklda yetkazilishi lozim. To‘rtinchidan, biometrik va genetik

ma’lumotlarni himoya qilishga alohida e’tibor qaratish zarur. Bunday ma’lumotlarning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularni saqlash, qayta ishlash va ulardan foydalanishda kuchaytirilgan texnik hamda tashkiliy xavfsizlik choralarini qo‘llash maqsadga muvofiq. Beshinchidan, sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishda shaxsga doir ma’lumotlarning qonuniyligi va maxfiyligini ta’minlash bo‘yicha huquqiy mexanizmlarni rivojlantirish lozim. Xususan, avtomatlashtirilgan tahlil va qaror qabul qilish jarayonlarida inson huquqlari va qonuniy manfaatlarini hisobga olish muhimdir. Oltinchidan, aholining raqamli va huquqiy savodxonligini oshirishga qaratilgan tizimli tadbirlarni amalga oshirish zarur. Ta’lim muassasalarida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, internet firibgarligi, fishing va kiberxavfsizlik bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish ushbu yo‘nalishdagi huquqbuzarliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Yuqoridagi takliflarning amalga oshirilishi raqamli muhitda shaxsga doir ma’lumotlarni himoya qilishning huquqiy va tashkiliy asoslarini mustahkamlashga, fuqarolarning shaxsiy hayot daxlsizligini ta’minlashga hamda davlat va xususiy sektor faoliyatida axborot xavfsizligi madaniyatini rivojlantirishga yordam beradi. Yakuniy xulosa sifatida ta’kidlash joizki, raqamli taraqqiyot inson huquqlari va erkinliklarini cheklash vositasiga emas, balki ularni amalga oshirish va himoya qilish imkoniyatlarini kengaytiruvchi omilga aylanishi kerak. Shaxsiy ma’lumotlarning daxlsizligini ta’minlash esa nafaqat davlatning, balki ma’lumotlarni qayta ishlovchi har bir tashkilot va jamiyatning umumiy mas’uliyatidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

I. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30-aprelda referendum orqali qabul qilingan. 31-modda. Rasmiy matn: https://constitution.gov.uz/oz.

2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 2-iyuldagi O‘RQ-547-sonli «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonuni. LexUZ: https://www.lex.uz/uz/docs/-4396419?ONDATE=25.07.2026.

3. O‘zbekiston Respublikasining 2026-yil 26-martdagi O‘RQ-1125-sonli «Shaxsga doir ma’lumotlar to‘g‘risida»gi Qonunga o‘zgartirishlar va qo‘shimcha kiritish haqida»gi Qonuni. Rasmiy ma’lumot: https://www.lex.uz/en/actinfo/correspondents/-4396419.

4. O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi. 1994-yil 22-sentabr. 46²-modda. LexUZ: https://www.lex.uz/docs/-97664?ONDATE=15.10.2026+01.

5. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. 1994-yil 22-sentabr. 141²-modda. LexUZ orqali qonuniy havola: https://www.lex.uz/uz/docs/-4396419?ONDATE=25.07.2026.

II. Xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar

6. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. BMT Bosh Assambleyasining 1948-yil 10-dekabrdagi 217 A (III)-rezolyutsiyasi. 12-modda.

7. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 (General Data Protection Regulation – GDPR). Rasmiy matn: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj.

8. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to‘g‘risidagi xalqaro pakt. 1966-yil 16-dekabr. 17-modda.

III. Elektron axborot manbalari

9. O‘zbekiston Respublikasi Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi — LexUZ: https://lex.uz.

10. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining rasmiy portali — constitution.gov.uz: https://constitution.gov.uz.

11. Birlashgan Millatlar Tashkilotining rasmiy sayti — un.org: https://www.un.org.

12. Yevropa Ittifoqining qonunchilik ma’lumotlari bazasi — EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu.